

Göteborgs universitet
Institutionen för religionsvetenskap
Uppsats i bibelvetenskap 5p
Handledare: Lennart Thörn
Seminarium: 2001-05-28

$\Sigma\Omega\text{MA}$
som bärare och symbol av enhetens mysterium
hos Paulus

Martin Waldenvik

1. INLEDNING.....	3
1.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	3
1.2. AVGRÄNSNINGAR.....	5
2. ΣΩMA.....	6
2.1. ΣΩMA BEGREPPET INOM HELLENISMEN, GAMLA TESTAMENTET OCH NYA TESTAMENTET	6
2.2. ÖVERSIKT AV BEGREPPET ΣΩMA	7
2.3. RUDOLF BULTMANN´S EXISTENTIELLA TOLKNING	8
2.4. GUTROD´S BIBELRELATERADE TOLKNING	9
2.5. SCHWEITZER´S KROPPSLIGA-APOKALYPTISKA TOLKNING	9
2.6. KÄSEMANN´S KROPPSLIGA-GNOSTISKA TOLKNING	10
3. PAULUS.....	11
3.1. PAULUS BAKGRUND	11
3.2. PAULUS SOM FÖRFÖLJARE	11
3.3. PAULUS OMVÄNDELSE OCH DOP	12
4. ΣΩMA I 1 KOR 6-7.....	12
4.1. STADEN KORINT.....	12
4.2. PAULUS I KORINT	13
4.3. BREVSITUATION	13
4.4. TEXT OCH ÖVERSÄTTNING.....	13
4.5. KROPPEN SOM TEMPEL ÅT DEN HELIGE ANDE	14
4.6. KROPPEN ÄR MAKEN/MAKANS	16
4.7. SKAPELSE OCH SKAPELSEORDNING	18
5. ΣΩMA I EFESIERBREVET 5:28-33	19
5.1. TEXT OCH ÖVERSÄTTNING.....	19
5.2. ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ I NT	20
5.3. ÄKTENSKAPET OCH SEXUALITETEN SOM MYSTERIUM	20
5.4. MAN OCH KVINNA SOM ETT – ETT MYSTERIUM	21
5.5. ENHETENS MYSTERIUM	23
6. AVSLUTNING	25
6.1. SAMMANFATTNING OCH SYNTES	25
6.2. RESERVATIONER OCH UPPSLAG.....	29
INDEX ÖVER FÖRKORTNINGAR.....	31
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	32
TEXTUTGÅVOR OCH ÖVERSÄTTNINGAR.....	32
REFERENSLITTERATUR	32
ÖVRIG LITTERATUR	32

1. INLEDNING

1.1 Syfte och frågeställningar

I en kultur som vår där kroppen på många olika sätt har en så stor betydelse verkar den också vara problematisk. En del menar att vår kulturs syn på kroppen liknar den dualistiska syn gnostikerna hade. Kroppen kan antingen föraktas och förnedras eller upphöjas och dyrkas.¹ Kroppen är vårt instrument för att utforska verkligheten, men tycks också bära på andra möjligheter.

Jag undrade vad som låg bakom kroppens betydelse, funktion och bruk i vårt samhälle och kultur, eftersom synen på den tycks vara kluven. Samtidigt undrade jag vad som låg bakom Paulus begrepp *σῶμα* (kropp), som ett tempel åt den helige Ande, som han använder i 1 Kor 6:19. Kunde det Paulus mötte i Korint på något återspegla även vår kultur? Likheter mellan det Paulus mötte och det samhälle och den kultur vi lever i bär utan tvekan på likheter.

Korintierna tycktes tro att kroppen kunde brukas på vilket sätt som helst, att kroppen endast var ett skal, som med döden skulle upplösas. Eftersom de ansåg det helt legitimt att uppsöka en prostituerad (1 Kor 6:16).² Givetvis kunde en motsatt effekt också uppstå, där man i allt skulle tämja kroppen.

¹ Men det tycks även ligga i människans kunskapssökande, då kunskapen ses såsom befriande och nästan "frälsande" för mänskligheten. Men det är en annan fråga. Jmf Wingren 1997, Malm 1999 och Res Publica 2/98.

² Man har diskuterat fram och tillbaka om det var gnostiska läror som låg bakom problemen i Korint. Detta kan stämma, men en författare som Martin Hengel förnekar detta. Löwestam skriver, att den långt gående sexuella frigjordheten i den antika värld som kristendomen inträdde i är väl dokumenterad. Sannolikt var den störst i Rom, men det torde vara oriktigt att tro att landsortsstäderna i moraliskt hänseende skilde sig avsevärt från huvudstaden. Ex erinras om bruket att använda det på namnet Korint bildade verbet *κορινθιάζομαι* för att ange ett lösaktigt leverne. Där också asketiska tendenser flödade i den romerska världens frälsningsläror och filosofier. Med en typiskt dualistisk uppfattning att människans själ ansågs vara av gudomlig art och kroppen som tillhörig den gudsfiendliga materien, som höll själen fången. Den som alltså ville vinna frälsning måste arbeta på själens frigörelse från denna fångenskap och bundenhet. Se Löwestam 1950, s 9-18. Att "lösaktigheten" var ett stort problem visar t ex Kejsar Augustus försök att genom lagstiftning driva de otuktiga i landsflykt, beröva dem hälften av deras förmögenhet och förbjuda dem att gifta om sig. Se Carcopino 1984, s 103. Det öde som Ovidius drabbades av. Jmf Ovidius 1977. Därför tycks den gnostiska dualismens uttryck på kroppen kunna verka utan människans medvetenhet om densamma.

Vad betyder alltså orden i 1 Kor 6:19, att människans kropp är ett tempel åt den helige Ande? För i Ef 5:31 kommer ett annat ord av Paulus, att man och hustru skall vara ett kött och att detta är ett mysterium som pekar hän mot Kristus och församlingen. Att en man och en kvinna blir till ett kött finns också i det textavsnitt som ovanstående hänvisar till, i 1 Kor 6:16. Då gäller det i stället en man och en sköka. Bakom Paulus två påståenden om att man och kvinna blir ett finns ett GT textavsnitt, Gen 2:24 (LXX).

*För den skull skall en man övergiva sin fader och sin moder och slutas till sin hustru, och de två skall vara till ett kött.*³*

Jag tolkar detta textavsnitt som själva grunden för Paulus undervisning till både Korint och Efesus och alltså överordnat själva situationerna. I den ena situationen argumenterar Paulus genom detta citat att människan i förening med en sköka blir till en kropp (kött) med henne men också att människan kan bli till en ande med Herren. I den andra situationen använder han äktenskapets verklighet som bild för Kristus och kyrkan.⁴ Beläggen för dessa påståenden hämtar Paulus ur GT citatet.⁵

I Paulus argumentation mot korintierna, att de inte kan förenas med skökan, använder han verbet *ἐξουσιάζω*,⁶ som i sin passiva form betyder ”behärskas”. De får inte låta sig behärskas av någonting som kan ta makten över dem. Men några versar längre fram, när han skall besvara deras frågor om äktenskapet, använder han samma verb, nu i aktiv betydelse, som betyder ”ha makt” eller ”myndighet” över.

Där otukten förbjuds i ena ögonblicket, bjuds i nästa ögonblick samliv mellan makarna med samma verb.

³ Min egen översättning, som i fortsättningen kommer markeras med en stjärna efter själva översättningen.

⁴ Vilket inte innebär att Paulus förnekar enheten mellan Kristus och kyrkan som verklig.

⁵ Det som förstärker dessa två textställens inbördes förhållande är att Paulus citerar ur Gen 2:24 (LXX) båda gångerna, i både 1 Kor 6:16 och Ef 5:31, men även i hans bruk av verbet (*προσ)κολλάω* som i NT endast används om den sexuella relationen i några få ställen. Ex Ef 5:31 citat från LXX; 1 Kor 6:16.

⁶ Detta är ett i NT mycket ovanligt verb och används bara i 1 Kor 6:12; 7:4; Luk 22:25.

Frågan som uppstod var alltså om människans kropp hade en annan bestämelse än att antingen dyrkas eller föraktas och alltså bar på andra oanade möjligheter, eftersom Paulus beskriver den som ett tempel åt den helige Ande? Orden om enhet ((ett) 1 Kor 6:16, 17; Ef 5:31), slutas till (Ef 5:31) och mysterium (Ef:5:32) är ord som återkommer.

Det som här avses med människan (jaget alt självet), hennes kropp avser den kristna människan. Alla kursiveringar i citat härstammar från sin respektive författare

1.2. Avgränsningar

Uppgiften har varit att med utgångspunkt i 1 Kor 6:19,⁷ att ta reda på vad som ligger bakom dessa mystiska ord, att den kristna människans kropp är ett tempel åt den helige Ande.

Textavsnitten som jag har valt att arbeta med använder ord som enhet, förening och mysterium, men också (att ha) makt och (låta sig) behärskas. När Paulus i 1 Kor 6:12-15 talar om enheten mellan man och kvinna och förbjuder densamma med verbet *ἐξουσιάζω*, blir det en logisk följd att undersöka 7:4, där han bjuder samlivet mellan makarna med samma verb.

För att vidga mitt perspektiv vidare i önskan att få bredd i materialet har jag valt Paulus brev till Efesus⁸ och framförallt intresserat mig för det äktenskapliga mysteriet i Ef 5:31. Med en exkurs i sexualetik och dess mysterium.

⁷ Utgångspunkten är denna vers som har sitt sammanhang i ett större sammanhang och en vanlig avgränsning är 1 Kor 6:12-20.

⁸ Trots att många håller före att efesierbrevet är pseudo-paulinskt väljer jag med många andra att se det som äkta. Se Best 1998, s 6-36.

2. ΣΩΜΑ

2.1. ΣΩΜΑ begreppet inom hellenismen, Gamla testamentet och Nya testamentet

Den ursprungliga betydelsen av ordet *σῶμα* är oklar, men de första kända förekomsterna av ordet gäller om döda kroppar, så alltid t ex hos Homeros.⁹ Det har senare genomgått en förändring till att gälla som beteckning för hela kroppen.

Kroppen kunde också förstås figurativt som beteckning för det ordnade kosmos, eftersom man tänkte sig att kosmos hade sin motsvarighet i människans kropp. Redan Democritus¹⁰ tänkte sig människans kropp som ett mikrokosmos.¹¹

Platon¹² förstod kroppen som något som försvinner vid dödens inträdande och själva döden befriar själen, som varit fångslad i människans kropp.

I GT däremot finns ingen riktig ekvivalent till begreppet *σῶμα* trots att det i LXX ofta översätts så, då är det det hebreiska *basár* (kött) som står som motsvarighet, och då oftast när det gäller människan i hennes totalitet. När LXX översätter de olika hebreiska ekvivalenterna till *σῶμα* betecknar detta aldrig den aktiva människan, och den förståelse som Bultmann talar om (se nedan, detta gäller NT) finns inte i GT, utan människans sätt att förstå sig själv är helt beroende av Gud och världen.¹³

Paulus kan tala om kroppen såsom ett offer, även om han då inte talar om ett dödligt offer utan om en lydnad inför Herren här på jorden (Rom 12:1). Kroppen tillhör alltid någon, antingen synden och döden eller Kristus.

⁹ Bauer, W., “*σῶμα*“, *BAGD*, s 799-800.

¹⁰ Democritus (född 460-457 f Kr) Född i Abdera och var lärjunge till mager och kaldéer, och lärde sig redan som ung teologi och astrologi. Enligt Hipparchos blev han 109 år gammal. Se Marc-Wogau 1996, s 36-37.

¹¹ Schweizer, E., “*σῶμα*“, *EDNT* III, s 322

¹² Platon (427-347 f Kr) var Sokrates lärjunge och hade varit hans lärjunge mer än 10 år när Sokrates tömde sin giftbägare. Han lämnade efter detta Aten för att undgå förföljelse. Han återvände senare till Aten och grundade en skola, Akademin. Se Marc-Wogau 1996, s 60-61

¹³ Schweizer, E., “*σῶμα*“, *TDNT* VII, s 1048.

Och som kropp är människan bunden till Kristus, därför skall också kroppen uppstå, även om den skall förvandlas i det den uppstår och själva förvandlingen av människans kropp skall Guds Ande stå för.¹⁴

Men *σῶμα* står också som beteckning för var de sexuella passionerna finns (1 Kor 7:4).¹⁵ I den sexuella akten tillhör kroppen den andre. Men kroppen kan också beskrivas i termer som *σῶμα τῆς ἀμαρτίας* (syndakropp alt syndens kropp, Rom 6:6) eller *σῶμα τοῦ θανάτου* (dödens kropp, Rom 7:24). Eller som syndfull i sig själv, där Paulus annars använder begreppet *σάρξ* (Rom 8:10).¹⁶ Men kroppen är också var tron lever, själva sfären där människan tjänar Gud.¹⁷

2.2. Översikt av begreppet ΣΩΜΑ

Jag följer här Robert Jewett's historiska framställning om annat inte anges.

Termen *σῶμα* har framförallt diskuterats med tanke på ecklesiologin, och då på grund av Paulus brukade form, *σῶμα Χριστοῦ* (Kristi kropp, 1 Kor 12:27). Inte förrän senare fann man att denna term (*σῶμα*) i sig själv bar på teologiskt signifikant innehåll. Särskilt tydligt har detta varit bland katolska teologer.

Denna debatt har i mångt och mycket handlat om Augustinus¹⁸ tolkning av kyrkan som Kristi mystiska kropp.¹⁹

Samtidigt har teologerna försökt reda ut varifrån Paulus hämtat sitt begrepp. En del har sökt det bland de hellenistiska filosoferna. Andra menar att det är en metafor bland Paulus andra.

¹⁴ Schweizer, E., "*σῶμα*", *EDNT* III, s 323.

¹⁵ Schweizer, E., "*σῶμα*", *TDNT* VII, s 1063.

¹⁶ Schweizer, E., "*σῶμα*", *TDNT* VII, s 1064-1065.

¹⁷ Schweizer, E., "*σῶμα*", *TDNT* VII, s 1066.

¹⁸ Augustinus (354-430 e Kr) den mest inflytelserika av de latinska kyrkofäderna. Döptes av Ambrosius i Milano 387, blev senare biskop i Hippo (Nordafrika) 396. Augustinus har skrivit många kända verk, varav hans *Bekännelser*, *Om Treenigheten* och *Guds stad* är de mest namnkunniga. Se Beskow och Hellström och Nilsson 1996, s 53-55.

¹⁹ Jewett 1971, s 201-202.

En del menar att Paulus har hämtat det från sin hebreiska bakgrund. Andra går en annan medelväg och manar fram en bild av begreppet såsom en metafor avslöjande en djup andlig verklighet.²⁰

Bauer argumenterade för att begreppet *σῶμα* var identiskt med *σάρξ*. Holsten menade att *σῶμα* var formkategorin men att *σάρξ* var substansen som fyllde formen.²¹

Innan 1920-talet hade begreppet *σῶμα* för teologerna inget teologiskt värde, definitionen som form hade ett filosofiskt snarare än dogmatiskt innehåll. Först när det sammanfördes med *σῶμα Χριστοῦ* fick det tillträde till den teologiska diskursen.²²

2.3. Rudolf Bultmann's existentiella tolkning

Rudolf Bultmann²³ fortsatte sin vana trogen den existentiella²⁴ tolkningen även med *σῶμα* begreppet.

Han menade att detta var Paulus mest viktiga term inom antropologin.²⁵ Och menade att Paulus inte alls talade om människan som en substans eller psykologisk process utan som ett Jag-Du möte med Gud.

Han kom senare att säga, ”man does not *have a soma*; he *is soma*, for in not a few cases *soma* can be translated simply ‘I’”²⁶

Senare drev han detta vidare till en definition där människan är en kropp eftersom hon upplever sig själv som ett objekt eller subjekt av handlingar.

²⁰ Jewett 1971, s 203-204.

²¹ Jewett 1971, s 206.

²² Jewett 1971, s 207-208.

²³ Rudolf Bultmann (1884-1976) var NT teolog och studerade i Marburg, Tübingen och Berlin. Blev senare professor i Marburg. Inspirerad av Karl Bart's dialektiska teologi och det lutherska *sola fide*. Denna kerymatiska teologi baserades på en luthersk existentialistisk interpretation av NT. Se ODCC, ”Bultmann, Rudolf”, s 250-251.

²⁴ Kommer av latinets *sex* -, ”ut från” och *sistere*, ”stå”. Hos Heidegger, som inspirerade Bultmann, skiljs mellan existentialerna, som utgör de nödvändiga grundstrukturerna hos varje människoliknande vara, och det existentiella som betecknar det konkreta sätt som ett människoliknande varande lever på. Enligt denna terminologi är det endast människoliknande varanden som kan sägas existera. Se Lübcke 1995, ”existential/existentiell”. Bultmann menar också att existensanalysen ges sin egen neutralitet, i det den inte tar med människans relation till Gud, och i detta ligger en bekännelse om att jag inte kan förstå Gud som min Gud endast genom att se in i mig själv. Bultmann 1968, s 55.

²⁵ Jewett 1971, s 209.

²⁶ Bultmann 1952, s 194.

Kroppen blir till slut allenast en möjlighet till att etablera en god eller dålig relation med sig själv, och förlorar till slut sin fysiska kroppslighet. Även om Bultmann aldrig förnekade kroppens fysiska sida.²⁷

2.4. Gutrod's bibelrelaterade tolkning

Gutrods bibelrelaterade framställning framhäver *σῶμα* under tre kategorier.

1. Den naturliga och individuella människan är en kropp och är alltså bunden av tid, sjukdom och behov.
2. Människan som syndare är under Guds vrede och driven av synden att göra det onda.
3. Den under Gud lydiga människan gör det goda i sin kropp.²⁸

2.5. Schweitzer's kroppsliga-apokalyptiska tolkning

Schweitzer²⁹ menar att centrum för Paulus teologi var idén om den kroppsliga enheten mellan den troende och Kristus. Han menar att Kristi kropp begreppet bara kan förstås i ljuset av enheten mellan Kristus och den troende.

Paulus använder samma ord för enheten mellan man och kvinna som mellan den troende och Kristus, *κολλάω*, 1 Kor 6:16, 17 (jmf *προσκολλάω* i LXX Gen 2:24).

Schweitzer föreslår även tre dödssynder eftersom de förstör den kroppsliga enheten mellan Kristus och den troende.

1. Enheten mellan den troende och den prostituerade, därför att kroppen är för Herren.
2. Omskärelse efter dopet, för att det underförstår en bristfällighet i enheten mellan Kristus och den troende.
3. Deltagandet i de hedniska tempel måltiderna, p g a att de skulle göra den troende till en demonisk partner.

²⁷ Jewett 1971, s 210-211.

²⁸ Jewett 1971, s 212-213.

²⁹ Albert Schweitzer (1875-1965) var teolog, läkare och organist. Utbildad i Strasbourg, Berlin och Paris. Han hade en eskatologisk syn på Jesus och Paulus. 1913 tog han sin medicinska examen. 1930 kom hans bok om Paulus ut, där han argumenterar för, att vara "i Kristus" är själva centrum i Paulus teologi. Han var samtidigt en stor tolkare av Bach, och fick Nobels fredspris 1953. Se *ODCC*, "Schweitzer, Albert", s 1469-1470.

Tyvärr drog han kanske något för långtgående slutsatser av enhetstänkandet, då han också menade att den enda tillåtna kroppsliga enheten var den mellan människan och Kristus. Vilket motsäger Paulus i ex 1 Kor 7:1ff.³⁰

2.6. Käsemann's kroppsliga-gnostiska tolkning

Startpunkten för Käsemann's studie ligger i Bultmann's tes att *σωμα* anger hela människan i hennes historiska existens, med valet att låta sig determineras av antingen Gud eller synden. När Paulus talar om kyrkan som Kristi kropp, placerar han den i mitten av världen där kroppslig lydnad till Herren är inrättad.

Käsemann³¹ menade att Paulus föreställde sig enheten mellan den enskilde och Kristus i termer av den materiella enheten mellan kroppen av giganten "ur-människan" och de individuella ljus/andliga fragmenten i den gnostiska mytologin.

I den gnostiska mytologin³² tänkte man sig en enhet mellan andens fragment och den andliga urmänniskan, som någon sorts substans. Men eftersom gnosticismen förnekade en möjlighet av enhet mellan det andliga och materiella är Käsemann's tes underlig i hans applicerande på Paulus, då han brukar kroppsliga och fysiska termer.

³⁰ Jewett 1971, s 213-216.

³¹ Ernst Käsemann (f. 1906) Började studera teologi 1925. 1942 kommenderades han till den tyska armén och vid krigets slut 1945 överlämnade han sig till amerikanerna. Satt i fångläger i Kreuznach. Se Harrisville och Sundberg 1995, s 220.

³² Så mycket är inte känt om gnosticismen, men t ex Valentinus (känd gnostisk lärare, som undervisade i Alexandria, kom till Rom 140 e Kr, Dowley 1995, s 100) är refererad hos Irenaeus (biskop i Lyon, Polykarpus lärjunge och skrev böcker mot gnostikerna, Dowley 1995, s 100) och där kan man läsa om deras mytologi. Gud är den ursprungliga, fadern, den första *eonen*. Från fadern emanerar av kärlek alla de andra eonerna, och den sista heter Sophia, visdomen, och är längst bort från fadern. Men Sophia vill ha gemenskap med honom och därmed uppstår det oro i den gudomliga världen. För att återupprätta denna skjuts hennes *längtan* ut. Eonerna låter då en ny eon komma, Kristus, som får den oformade längtan att få form, genom detta erfår Sophia, att hon hör hemma dels i den gudomliga sfären dels att hon inte kan vända tillbaka. Utifrån detta uppstår materien och själen. Och först sedan det materiella och psykiska och andliga har framkommit skapas demiurgen (den judiske onde skapar guden), som skapar vår kända värld. Och ur detta uppstår tre olika sorters människor, hylikerna, bundna till materien, psyketikerna, bundna till själen och pneumatikerna, som vänder tillbaka till den ursprungliga enheten då de uppnått rätt gnosis (kunskap). De har också en dualistisk världsbild där de föraktar det materiella, som de menar är ond. Se Lübecke 1995, "Gnosticismen". Jmf *The Hypostasis of the Archons, On the Origin of the World* och *The Exegesis On the Soul* i Robinson 1990.

Han bryter även Bultmann's definition genom att beteckna kroppen som en kommunikationens möjlighet, som antingen kan kommunicera med Gud eller synden.³³

3. Paulus

3.1. Paulus bakgrund

Paulus är kanske den mest kände teologen i den tidiga kristendomen, men man tycks ha glömt bort Saulus, fariséen och kyrkans förföljare. Paulus kristna teologi kan inte förstås utan att man tar hänsyn till hans judiska rötter och bakgrund; förståelsen av juden Saulus är en förutsättning för att förstå den kristne Paulus.³⁴

Många har sett Paulus som enbart en hellenistisk diaspora jude, men själv talar han om en farisé i nära samförstånd med det judiska Palestina, och Jerusalem. Endast från Lukas lär vi att Paulus är från Tarsus.

Tarsus var en kulturell metropol och huvudstad i Kilikien.³⁵

Det är också en öppen fråga varifrån Paulus fått sin första utbildning, i Tarsus eller Jerusalem.³⁶ Men man vet att han studerade för Gamaliel och hade antagligen sitt andliga hem i någon av de grekisktalande synagogorna i Jerusalem. Där han kanske såg som sitt uppdrag att kommunicera den fariseiska förståelsen av lagen till diaspora judarna som strömmade upp till Jerusalem.³⁷

3.2. Paulus som förföljare

Paulus blev en förföljare av kyrkan, och gjorde detta som en farisé, i tro att han handlade i överensstämmelse med Guds lag och i nitälskan för denna lag. Man tänker sig att han är mellan 25-35 år.³⁸

³³ Jewett 1971, s 216-217.

³⁴ Hengel 1991, Introduction.

³⁵ Hengel 1991, s 1. Jmf Bultmann 1952, s 187-189.

³⁶ Hengel 1991, s 3.

³⁷ Hengel 1991, s 61.

³⁸ Hengel 1991, s 65.

Man vet inte riktigt var Paulus förföljde kyrkan, men har troligtvis ägt rum i Damaskus.³⁹

3.3. Paulus omvändelse och dop

Om Paulus omvändelse som beskrivs i Apg 9:3-5 står det.

Men när han på sin resa närmade sig Damaskus, strålade plötsligt ett ljussken från himlen omkring honom. Och han hörde en röst som sade till honom: "Saul, Saul, varför förföljer du mig?" Han frågade: "Vem är du, Herre?" Rösten svarade: "Jag är Jesus, den som du förföljer."

Martin Hengel menar att det inte finns någon anledning att avvisa detta som en legend, man kan inte tvivla på att Paulus på något sätt sett Kristus i en vision.⁴⁰

Paulus är efter detta blind och under tre dagar ser han ingenting, och han vare sig äter eller dricker något. Herren sänder Ananias till Paulus som lägger händerna på honom och ber, då får Paulus tillbaka sin syn och låter döpa sig.⁴¹ Varpå han direkt börjar förkunna evangelium.

4. ΣΩΜΑ i 1 Kor 6-7

4.1. Staden Korint

Staden Korint var en förhållandevis ung stad, den grundades år 46 f Kr. På denna plats hade redan innan en stad med samma namn legat, som romarna förstörde 146 f Kr. Hundra år senare blomstrade staden åter; år 27 f Kr upphöjdes hon också till huvudstad i den romerska provinsen Akaja.

Befolkningen bestod till en början främst av gamla krigsveteraner samt frigivna slavar. Till slut flyttade det dit folk från alla möjliga håll, filosofer, judar etc.

³⁹ Hengel 1997, s 35, 37.

⁴⁰ Hengel 1997, s 38.

⁴¹ Apg 9:8-18.

Och på Korints bergshöjd låg det kända Afrodite templet, där man bedrev tempelprostitution i stor skala. Korint var känt för sitt liv i utsvävningar och otukt.⁴²

4.2. Paulus i Korint

Paulus torde ha kommit dit någon gång i slutet av år 51, och kom från Aten, där han hade gjort ett kort besök. Han stannade hos Akvila och Priscilla, som blivit utdrivna från Rom av kejsar Claudius, och skaffade sig ett arbete.⁴³ Enligt Paulus vana (Apg 17:2) besökte han den lokala synagogan där han förkunnade och predikade tills de tröttnade på honom. Dock stannade han i Korint 18 månader.⁴⁴

4.3. Brevsituation

Församlingen har genom brev ställt vissa frågor till Paulus, samtidigt som underrättelser om församlingen nått honom.

Det visar sig att i församlingen råder splittring, den sexuella moralen är under all kritik, bröderna i församlingen har processat mot varandra, gudstjänsterna är urartade både vad gäller tungotal och nattvardsfirande.⁴⁵

En del menar att det också funnits gnostiska element, vilket Hengel förnekar, och menar att det var korsets tyngd över dem, som de försökte fly.⁴⁶

Paulus befinner sig i Efesos och man tänker sig att det är år 56.⁴⁷

4.4. Text och översättning

ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματος ἐστίν, οὗ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; ἡγοράσθητε γὰρ τιμῆς· δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν.

Eller vet ni inte att er kropp är ett tempel åt den helige Ande i er, som ni har från Gud, och ni är inte er själva? Ty ni är köpta för ett pris.⁴⁸ Så ära då Gud i er kropp!^{*49}

⁴² Odeberg 1974, s 5-8.

⁴³ Apg 18:1-3.

⁴⁴ Odeberg 1974, s 9-15. Jmf Apg 18:4, 11.

⁴⁵ Odeberg 1974, s 15-25.

⁴⁶ Hengel 1986, s 110.

⁴⁷ Odeberg 1974, s 34.

⁴⁸ Prisets och värdets genitiv. Se BDF, § 179.

⁴⁹ *δοξάσατε δὴ*, "Så ära då...". Se BDF, § 451:4.

4.5. Kroppen som tempel åt den helige Ande

Läsarten får anses säker. I GNT läggs en del av läsarterna till en mening i v. 20.⁵⁰

Uttrycket i 1 Kor 6:12 ”Allt är tillåtet för mig”, tycks komma från den grekiska filosofin.⁵¹ Korintierna försökte rättfärdiga sin syn på friheten i Kristus, men hade helt missförstått denna frihet, då det inte var en frihet till att synda.

Paulus citerar en annan av korintiernas slogan i 1 Kor 6:13, ”Maten är till för magen och magen för maten, och båda skall Gud göra slut på.”

Korintierna tycks dragit frihetens analogi alldeles för långt, då de trodde att de kunde låta sin sexuella hunger få mättnad på samma sätt som den fysiska, även om detta skulle innebära ett besök hos en prostituerad. Paulus förnekar det (*μὴ γένοιτο*).

Ty ”kroppen är inte till för otukt utan för Herren, och Herren för kroppen”, och Herren skall genom sin makt också uppväcka dem (1 Kor 6:14). På grund av att deras kroppar är Kristi lemmar (1 Kor 6:15).

Denna undervisning borde ha sin bakgrund både i Paulus syn på nattvarden (1 Kor 10:16-17), och i hans Damaskusupplevelse, där han, när han förföljer församlingen, får frågan av Herren, varför han förföljer honom, Herren själv.⁵²

Därför kommer detta uttryck igen i 1 Kor 6:16, [*ἢ*] *οὐκ οἶδατε* ((eller) vet ni inte), att ”den som förenar⁵³ sig med en sköka är en kropp med henne?”. Och så citerar han ur Gen 2:24 (LXX). *οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν*.⁵⁴

⁵⁰ En del lägger till meningen, ”*ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν*“ och i er ande alt. “*ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινα ἐστὶν τοῦ θεοῦ*“ och i er ande, som är Guds. Se GNT 1 Kor 6:20.

⁵¹ Lockwood 2000, s 214. Odeberg menar att det troligtvis var något Paulus själv sagt till korintierna, att allt är lovligt för den kristne. Paulus menar till och med, enligt Odeberg, att den kristne är fri att bedriva otukt, om han är så fri från dess last att det aldrig skulle falla honom in att bedriva otukt. Se Odeberg 1974, s 98. Andra menar att det är gnostiska läror som smugit sig in i församlingen. Jmf Hengel 1986, s 110 och Jewett 1971, s 268-277.

⁵² Lockwood 2000, s 217.

⁵³ *κολλάω*, här som substantiverat particip i passiv form, med grundbetydelse som, *fast förbinda, fastna, sluta sig tätt till, hålla sig till*. I Gen 2:24 (LXX) används *προσκολλάω* med betydelsen i passivum *slutas fast* till någon.

Enheten mellan en man och en kvinna uppstår i det sexuella vare sig de är gifta eller ej,⁵⁵ därför är frågan om det sker under Guds ordning eller ej, under hans vilja eller ej. Emedan den som är förenad med Herren är en ande med honom (1 Kor 6:17).

I 1 Kor 6:18 säger Paulus, ”Fly bort från otukten! All annan synd som en människa begår är utanför kroppen, men den otuktige syndar mot sin egen kropp.”

Paulus använder här ett ovanligt ord för synd i NT, *ἀμαρτημα* till skillnad från det vanligen brukade ordet *ἁμαρτία*.⁵⁶

Prepositionen *εἰς* antyder här ”emot” sin egen kropp och när Paulus beskriver människans kropp som ett tempel använder han *ναός* i stället för *ἱερόν*.⁵⁷

Textavsnittet här är väldigt omdebatterat och har fått många olika tolkningar. Svårigheten ligger i att det står, ”all annan synd” är utanför kroppen. Men Paulus menar att den människa som lever otuktigt inte bara syndar mot kyrkan och den andliga unionen med Kristus utan också smutsar ner sin egen kropp. Denna kropp är helgad åt Anden, och är bestämd till uppståndelse och köpt med Guds egen sons liv och blod. De tillhör inte längre sig själva.⁵⁸

I Paulus argumentation kan man också se flera kiasmer.⁵⁹

Ty enligt Paulus är den sexuella relationen, vare sig denna sker med en prostituerad eller den egna maken/makan en sådan enhet att de två blir till ett.⁶⁰

⁵⁴ LXX Gen 2:24. *ἕνεκεν τούτο καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. För den skull skall en man övergiva sin fader och sin moder och slutas till sin hustru, och de två skall vara till ett kött.**

⁵⁵ Lockwood 2000, s 218.

⁵⁶ *ἀμαρτία* används i NT 173 ggr medan *ἀμαρτημα* endast används vid fyra tillfällen. Förutom här i Rom 3:28-29 och Mark 3:28-29.

⁵⁷ Lockwood 2000, s 212. I NT skiljer man vanligtvis mellan *ναός* (det heliga och det allra heligaste) från *ἱερόν* (hela templet eller delar av det). Jmf Heikel och Fridrichsen.

⁵⁸ Lockwood 2000, s 221-222. Odeberg kallar versen för ett *crux interpretum*. Men eftersom faktiskt Paulus menar att kroppen är ett Guds tempel, så kan andra laster inte förstöra detta, men i otukten brukas själva templet som instrument för orenhet. Se Odeberg 1974, 100-104

⁵⁹ Fee 1991, s 254, 257.

⁶⁰ Här använder Paulus om föreningen med skökan ”en kropp” och senare när han citerar Gen 2:24 (LXX) ”ett kött”.

I föreningen med en prostituerad smutsar detta ner människans kropp, söndrar enheten mellan Kristus och den kristne och slår en kil mellan denne och en befintlig eller kommande äktenskapspartner, som har den faktiska makten och rätten till dennes kropp. Men det finns också andra hot mot den kristne, ty Paulus skriver senare till korintierna att han inte vill att de skall ha gemenskap med demonerna (1 Kor 10:20-21). Senare i 2 Kor 6:16 undrar han, om Guds tempel kan ha gemenskap med avgudar? Som är demoner. (1 Kor 10:20-21)

I Paulus argumentation är alltså kroppen människans egen, Herrens, men också makens/makans.

4.6. Kroppen är maken/makans

Ty i 1 kor 6:12 skriver Paulus, ”Allt är tillåtet för mig, men allt är inte nyttigt. Allt är tillåtet för mig, men jag skall inte låta något ta makten över mig.”

Här använder Paulus verbet *ἐξουσιάζω*, som i sin aktiva form betyder, ”ha makt, myndighet” över och i sin passiva⁶¹ form, som här används, ”behärskas”.⁶²

Enligt Paulus får människan inte låta sig behärskas av någonting, annars är hon fri.

När sedan Paulus undervisar korinterna om faran i otukten går han vidare med att besvara deras frågor angående äktenskapet i kap. 7, där han skriver i v 4.

”Hustrun bestämmer inte över sin egen kropp, det gör mannen. På samma sätt bestämmer inte mannen över sin kropp, det gör hustrun.”

Paulus använder här samma verb, *ἐξουσιάζω*, men här i sin aktiva⁶³ betydelse.

⁶¹ *ἐξουσιασθήσομαι*, som här står futurum indikativ passivum första person singularis.

⁶² Jmf substantivet *ἐξουσία*, som har betydelser som *frihet* (att handla), *rätt*, *rättighet*, *makt*, *myndighet*, *fullmakt* etc.

⁶³ *ἐξουσιάζει*, som här står i presens indikativ aktivum tredje person singularis.

Exegeter har förvånats över, att Paulus använder samma verb i ena ögonblicket för att förbjuda otukt, och i nästa ögonblick, samma verb för att se till att de inte rövar (*ἀποστρέφω*)⁶⁴ från varandra, utan att kroppen tillhör den andre (*ἐξουσιάζω* 1 Kor 7:4-5) De har försökt hitta olika möjliga förklaringar till detta. Till exempel att föreningen med en sköka byter ut enheten med Kristus och öppnar upp för själva den onda sfären.⁶⁵

Paulus vill egentligen, genom att använda samma verb för dessa två motsatser, förstärka dessa två motsättningar. Paulus vill visa på omöjligheten, att förena sig med en sköka, eftersom den enheten förstör den enhet Gud tänkt sig. Han vill på samma gång förstärka skapelsetanken om enheten mellan man och hustru, genom att här använda samma verb. Eftersom föreningen mellan en man och en sköka och föreningen mellan man och hustru utesluter varandra är det helt logiskt att bruka verbet på detta sätt.⁶⁶

Paulus säger att enheten mellan man och kvinna är nödvändig och bjuden eftersom den förstärker unionen, symboliserar Guds mysterium och ligger inom Guds skapelseordning och uttryckliga vilja. Därför har maken makten, myndigheten över sin makes kropp, på samma sätt maken över makans.

Paulus citerar korintierna (eller sig själv) och säger, att allt är tillåtet för människan, men hon får inte låta sig behärskas (låta något/någon ha makt över henne) av någonting, 1 Kor 6:12. Men det finns någon som får, Gud som friköpt människan, och som hon därför tillhör, 1 Kor 6:13, 15, 19-20.

⁶⁴ *ἀποστρέφω* som vanligtvis översätts i vår svenska bibel med, att de inte skall hålla sig borta från varandra. Men som annars betyder: stjåla, röva, skada. Ex Mark 10:19.

⁶⁵ Jewett 1971, s 269.

⁶⁶ I NT är detta ett vanligt sätt att resonera. Jmf Jesus i Mark 10:45, där han säger att han inte kommit för att bli betjänad utan för att tjäna. Här används samma verb *διακονέω*, för att förstärka två motsatser. Jesus har inte kommit för att bli betjänad, i aorist infinitiv passivum, men för att betjäna (tjäna), aorist infinitiv aktivum. Jmf Luk 6:37-38 (GNT).

Samt maken/makan som i äktenskapet har makten (rätten) över den andres kropp, 1 Kor 7:4. Vilket inte är fallet med skökan.⁶⁷

4.7. Skapelse och skapelseordning

Skapelseberättelsen i Bibeln börjar med orden, ”I begynnelsen skapade Gud himmel och jord” (Gen 1:1), och bildar en majestätisk ingress till berättelsen.

Steg för steg bygger Gud upp universum och till sist skapar han så människan, och säger, ”Låt oss göra människor till vår avbild, till att vara lika oss” (Gen 1:26). Med detta menas att människan i jämförelse med den övriga skapelsen står i en alldeles speciell relation till Gud. När människan skapas till Guds avbild, skapas hon således till man och kvinna och de hebreiska orden betecknar närmast könsskillnad.⁶⁸

Människan är alltså både enhet och samspel mellan två. Hon får nu befallningen att råda över jorden, som inte får över- eller misstolkas, utan hon är bunden av de ordningar som Gud satt upp. Det är när hon lever i harmoni med dessa ordningar som hon når sin största frihet och möjlighet till att förverkliga sin bestämmelse som människa.⁶⁹ Det är alltså avgörande att hon förstår att hon inte har makt att sätta upp sina egna regler utan i stället har att följa Guds ordningar. Men vill hon i stället utgå ifrån sig själv och vara högsta auktoritet, så sker det som skildras i syndafallet.⁷⁰

I den andra skapelseberättelsen, som är annorlunda än den första, skildras hur Gud först skapar Adam och sedan Eva från ett av Adams revben, och avslutar den sedan med texten Gen 2:24-25, där mannen skall lämna sin mor och far för att leva med sin hustru (och att de inte blygs för varandra). Texten säger att äktenskapet i fortsättningen gäller som den primära enheten för makarna.

⁶⁷ Se not 89.

⁶⁸ Johnson 1992, s 17. Jfm LXX Gen 1:27, där det står att Gud gjorde dem till manlig(t) och kvinnlig(t). Vilket även Jesus refererar till i Mark 10:6.

⁶⁹ Johnson 1992, s 17.

⁷⁰ Johnson 1992, s 17-18.

Men den har också karaktär av ett bud, därför att det står i överensstämmelse med Guds skapelseordning.⁷¹ Så kommer fallet där människan önskar bli som Gud (eller gudar) och de äter av den förbjudna frukten och deras ögon öppnas. Så att de upptäcker varandras nakenhet, eller som det står i Gen 3:7, de förstod att de var nakna.⁷² Och spänningen mellan paradiset ideal och verklighetens är på en gång uppenbara.⁷³ Men eftersom Adam föll för frestelsen, att bli såsom Gud, tvingades Jesus att gå igenom samma frestelse. Men vann seger i det han proklamerade att han var människa (motsatsen till Adam). Underställd Gud och hans vilja citerade han genomgående skriften. Satan som på nytt försökt tala om Kristi gudom står maktlös inför denne Adam⁷⁴ och lämnar honom (Matt 4:1-11).

Ursynnen var alltså människans ovilja att böja sig under Guds vilja. Hon ville i stället själv göra sig till gud.

5. ΣΩΜΑ i efesierbrevet 5:28-33

5.1. Text och översättning

οὕτως ὁφείλουσιν καὶ οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ, οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλὰ ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς τὴν ἐκκλησίαν, ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ. ἀντὶ τούτου καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἓνα ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω ὡς ἑαυτόν, ἥ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

På detta sätt är även männen skyldiga att älska sina hustrur som sina egna kroppar. Den som älskar sin egen hustru älskar sig själv, ty ingen har hatat sitt eget kött, utan man närar och omhuldar det, såsom även Kristus (med) församlingen, emedan vi är lemmar av hans kropp. Därför skall en man överge fadern och modern och slutas till sin hustru, och de två skall vara till ett kött. Denna hemlighet är stor, men jag talar om Kristus och om församlingen.

⁷¹ Johnson 1992, s 26-27.

⁷² Texten I Gen 3:7 LXX antyder just detta att de märker eller inser, sin egen nakenhet först. Sedan den andres. ”Och de bådas ögon öppnades, och de märkte (förstod) att de var nakna.”*

⁷³ Johnson 1992, s 27-33.

⁷⁴ Wingren 1997, s 25. Jmf Gen 3.

*Dock skall ni, var och en för sig, älska sin hustru såsom sig själv, och hustrun skall hysa
vördnad för mannen.*⁷⁵*

5.2. ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ i NT

Det grekiska ordet *μυστήριον* beskriver antingen en gudomlig eller himmelsk verklighet, som antas vara hemlig eller gömd och som endast kan förstås när det uppenbaras från gudarna.

I efesierbrevet uppträder ordet 6 gånger.

Många gånger handlar det om Guds plan att sammanfatta allt i Kristus, att hedningarna skulle få del i judarnas löften. Men även kyrkan (Ef 5:32), där mysteriet pekar på unionen mellan Kristus och församlingen och i likhet med Gen 2:24 tycks vara fördold.⁷⁶

Andra menar att *μυστήριον* i NT alltid har en eskatologisk prägel, även om det inte kommer från kerygmat eller Kristi uppenbarelse.⁷⁷ Men mysteriet är Guds hemlighet, och är en existensform. Mysteriet är ett rum, som inte kan upptäckas hur som helst, och som till slut bara kan talas om i paradoxer.⁷⁸

5.3. Äktenskapet och sexualiteten som mysterium

Sexuallivet är en dimension av den mänskliga existensen och är således ett mysterium såsom människan själv är ett mysterium. Eftersom den synliga delen av människan, som kan ses, inte återger hennes sanna väsen, som är att stå i ett förhållande till Gud, så kan detta bara tros eller förnekas.

I detta är hon ett mysterium som inte kan ses och just hennes sexualitet har del i detta mysterium, hennes *σῶμα* är en symbol för detta mysterium och trotsar varje försök till avslöjande.

⁷⁵ *ἵνα* med infinitiv fungerar här som imperativ. Se BDF, § 387:3; 389.

⁷⁶ O'Brien, P.T., "Mystery", *DPL*, s 621-624.

⁷⁷ Bornkamm, G., "*μυστήριον*", *TDNT* IV, s 822-823.

⁷⁸ Stählin 1994, s 23-24.

Eftersom den är ett *μυστήριον*, en hemlighet och så som tabuerad vilar alltså här en antydning om dess stora sårbarhet. Ty här finns risken och en fara där hon kan förlora sig själv. Därför beskrivs också det sexuella umgänget som en akt vari man känner, eftersom den är en kunskap inifrån.

Kunskapen om den andre i akten representeras av kunskap om dennes kropp. Just denna inifrån kommande kunskap, i att känna, har alltid två sidor, den hänför sig alltså både till en annan person men även till henne själv, i att hon får erfara sig själv.⁷⁹ Ty äktenskapet har del i Kristusmysteriet, och allt vad detta innebär bör tillämpas på äktenskapet.

*I, med och under den naturliga, kroppsliga, sexuella gemenskapen i äktenskapet vill Guds kärleks hemlighet ta gestalt. Detta är den stora hemlighet som Efesierbrevets författare talar om. Men denna hemlighet är Guds hemlighet.*⁸⁰

5.4. Man och kvinna som ett – ett mysterium

Många kommentatorer som läser Ef 5:31-32 håller sig ensidigt till att det stora mysteriet som författaren avslöjar handlar om Kristus och församlingen. Och att ordet i Gen 2:24 (LXX) är en föräning om Kristus och församlingen.⁸¹ Andra menar, till exempel Imberg, att det kristna äktenskapet kallas för en stor hemlighet just därför att de är kallade till att leva i en självutgivande kärlek, som i sig självt är något så stort och omöjligt att uppfylla.⁸²

Mannen och kvinnan står i urhistorien nakna inför varandra utan att blygas för varandra. Blygsel och skam är ofta förknippat med förödmjukelse och förnedring och skuld, men här står de nakna inför varandra utan blygsel.⁸³

⁷⁹ Thielicke 1967, s 57-59.

⁸⁰ Ståhlén 1994, 163. Prepositionernas funktion anger relationer och sammanhang, och här handlar det om mysteriet, Guds hemlighets relation till den yttre, jordiska och för våra sinnen åtkomliga verklighet. Och mysteriet möter oss i, med och under denna verklighet.

⁸¹ Bornkamm, G., "μυστήριον", TDNT IV, s 823.

⁸² Imberg 1999, s 23. Det grekiska ordet *μυστήριον* översätts till svenska oftast med *hemlighet*.

⁸³ Hamilton 1990, s 181.

Blygsel är ett av mänsklighetens mest gåtfulla fenomen och texten i Gen 2:25 visar att detta inte är möjligt att separera från sexualiteten.⁸⁴

Kierkegaard⁸⁵ är här fascinerande när han närmar sig samma berättelse i Gen 1-3. Han beskriver att med ovetenheten börjar ett vetande, vars första bestämning är lika paradoxal, ovetenhet, och just detta är blygseln. Där bor ångesten.

Han beskriver också den sårade blygseln som den djupaste smärta i det den är oförklarlig. Och beskriver att i syndafallet kom differensen mellan gott och ont in i världen, men även den sexuella olikheten som drift. Men i oskuldens vetande finns bara vetandet om den sexuella differensen men inte om förhållandet till densamma, därför är alltså inte driften för handen.⁸⁶ Och därför kan mannen och kvinnan stå nakna inför varandra utan blygsel i ett uppenbarat mysterium. Lev Sjestov kallar detta för ”oskuldens stora mysterium”, när han kritiserar Kierkegaard för att säga, att oskulden samtidigt är ångest.⁸⁷

Många har försökt tolka Gen 2:24 (LXX) och dess uttryck ett kött. Eftersom det uttrycker en sådan enhet, där man inte kan tala om att vara av gemensamt kött utan om att de är ett kött. Många menar likaledes att det inte bara kan vara tal om det sexuella, utan vill mena att det är en bildlig framställning.

Lövestam menar att man måste se hela sambandet. Eftersom kvinnan skapas ur mannens revben, har de två alltså en gång bildat en enhet, och genom äktenskapet fullbordas denna enhet ändå.

⁸⁴ Rad v 1972, s 85.

⁸⁵ Sören Kierkegaard (1813-1855) Dansk filosof och teolog. Levde hela sitt liv i Köpenhamn, där en tragisk kärlekshistoria resten av hans liv styrde han författarskap. Kallas även för existencialismens fader. Se Lübcke 1995, ”Kierkegaard, Sören”, s 291-297.

⁸⁶ Kierkegaard 1996, s 78, 85.

⁸⁷ Sjestov 1994, s 83. Lev Sjestov (1866-1938) Ryskjudisk filosof och idéhistoriker. Ställde kompromisslöst Jerusalem (tron) mot Aten (förnuftet). Lämnade Ryssland 1919 och flyttade till Paris där han stannade till sin död. Se ”Sjestov eller Förtvivlans renhet” i den anförda monografin.

Att de blir ett kött bör alltså förstås som ett uttryck för realiserandet av hela den fulla, andliga såväl som den kroppsliga enheten mellan man och kvinna.⁸⁸

Exegeter menar samtidigt att Paulus sätter ett likhetstecken mellan *σάρκα μίαν* (1 Kor 6:16; Gen 2:24 LXX) och *ἐν σῶμα* (1 Kor 6:16) och drar därur slutsatsen att det framställer äktenskapet såsom en organism motsvarande *σῶμα Χριστοῦ* som då också skulle förklara innebörden av uttrycket *σάρκα μίαν*, ”ett kött”. Då man och hustru i deras olikhet tillsammans skulle utgöra en organisk enhet, där de är olika lemmar i en och samma kropp, som är ömsesidigt beroende av varandra. Mannens och kvinnans uppgift är att osjälviskt tjäna varandra.⁸⁹

Men att just två kan bli ett, är enligt Paulus, en djup hemlighet, ett *μυστήριον*.⁹⁰

5.5. Enhetens mysterium

Paulus analogi mellan man och kvinna i äktenskapet och Kristus församlingen är inte perfekt, eftersom det i den senare relationen alltid är Kristus som ger. Vilket inte kan överföras på man och hustru.

I v 28 är mannen skyldig att älska sin hustru såsom sin egen kropp. Han är skyldig att ge henne det han ger sig själv. Kroppen får fortfarande förstås både som fysisk verklighet och som hela personligheten.⁹¹

Paulus skriver i v 29 att ingen har någonsin hatat sitt eget kött, och man funderar varför Paulus i stället för kropp här använder kött.

⁸⁸ Lövestam 1950, s 34-40.

⁸⁹ Lövestam 1950, s 56. Något förvånande är det dock att Paulus i 1 Kor 6:16 när han talar om skökan och den som förenar sig med denne använder uttrycket *ἐν σῶμα*, för att nästa ögonblick anför Gen 2:24 och tala om att det två skall vara till *σάρκα μίαν*. Bultmann menar att detta beror på att Paulus är inspirerad av LXX, som utan att meningen skiljer sig åt om vartannat använder kött eller kropp. Se Bultmann 1952, s 200. Frågan är om ändå inte Paulus vill skilja dessa två företeelser åt. Han använder Gen 2:24 för att bekräfta att de blir ett kött, Guds vilja och ordning kan inte ändras, men genom att differentiera på detta sätt, anger han ändå en betydelsefull skillnad. Eller så har det med den organiska enheten, som inte kan finnas mellan skökan och den som förenar sig med henne då de inte förenar sig under Guds förordning?

⁹⁰ Hamilton 1990, s 185.

⁹¹ Best 1998, s 548.

Då det säkert har med Gen 2:24 (LXX) att göra, så underlåter de att se det nära sambandet, enheten mellan man och hustru, som ett kött. För om Paulus i 1 Kor 7:4 menar att kvinnan har myndighet över mannens kropp (och tvärtom), som hon är ett kött med, blir orden inte särskilt konstiga. Och efter vers 30 ”emedan vi är lemmar av hans kropp”, tillägger många handkrifter ett citat från Gen 2:23 i omvänd ordning, ”αὐτοῦ ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ”.⁹² Men denna läsart har svagare textbevis, även om den passar sammanhanget utmärkt. Åter i v 31 citerar Paulus LXX med några mindre justeringar, men utan att det ändrar dess betydelse,⁹³ att, ”Därför skall en man överge fadern och modern och slutas till sin hustru, och de två skall vara till ett kött” .

I evangelierna är Gen 2:24 bundet till Gen 1:27 som en implikation till att äktenskapet är en del av skapelsens ordning, medan Paulus här vill trycka på, utan att upphäva det förra, Kristus och kyrkan. Ty det går inte att förbigå förbindelsen mellan det mänskliga äktenskapet och v 31 eller mellan Kristus och kyrkan i v 32.⁹⁴

Många har enbart velat förstå detta i religiösa termer, men Paulus vill i detta fall göra en enhetlig väg för det han vill säga om både Kristus och kyrkan och man och hustru. Då versen talar om man och hustru som ett är Kristus och kyrkan det väsentliga för författaren.⁹⁵ Många frågor reser sig i dessa versar då Paulus inte tar ställning till många av de andra frågor han annars tar upp när han undervisar om äktenskapet (1 Kor 7:1-40; Kol 3:18-20).⁹⁶

⁹² ”av hans kött och av hans ben” Se GNT Ef 5:30.

⁹³ *ἀντί* används här i stället för *ἐνεκεν* (LXX), men det blir ingen skillnad i betydelse. Se BDF, § 208:1.

⁹⁴ Best 1998, s 553.

⁹⁵ Best 1998, s 553. Men det finns helt klart även religiösa tolkningar att tillgå. Ex *προσκολληθήσεθε* som här står i futurum passivum i Jos 23:8 LXX. *Men till Herren, er Gud, skall ni hålla er, så som ni gjort ända till denna dag.* *προσκολλασθαι* som här står i presens infinitiv i Deut 11:22 LXX. *Ty om ni noga håller alla dessa bud som jag ger er att följa, så att ni älskar HERREN, er Gud, och vandrar på alla hans vägar och håller er till honom.* Citaten följer här SFB.

⁹⁶ Eftersom jag utgår ifrån att brevet till Efesus är skrivet av Paulus gör jag likaledes med Kolosserbrevet. Se Best 1998, s 6-36.

Som t ex sexualitet och förökning eller något om institutionens samhällsstabiliserande effekt, om skilsmässa etc. Och inte ett ord om att kvinnan skall älska sin man.⁹⁷

Versarna tycks här ha ett annat syfte än det som man vanligtvis anser dem för att vara, etisk undervisning om underordningsprincipen. De tycks i stället tala om den kristnes enhet med den de är gifta med. Om församlingens totala enhet med Kristus, som ett mysterium, vem de i detta mysterium tillhör och dess naturliga implikationer.⁹⁸ Eftersom det inte finns några logiska kopplingar mellan äktenskapet och Kristus-kyrkan relationen undrar exegeter vad Paulus menar med sin bild.⁹⁹ Det tycks vara mysteriet som kopplar dem samman, enhetens mysterium, som inte är logiskt utan paradoxalt. Där i stället enheten mellan de två säger allt (mannen och kvinnan, Kristus och kyrkan) – även om det som inte kan uttalas – emedan det är ett mysterium.

Mysteriet avser den äktenskapliga relationen, även om denna hör hemma i den naturliga ordningen, så målar den samtidigt bilden av enheten mellan Kristus och kyrkan.¹⁰⁰

6. Avslutning

6.1. Sammanfattning och syntes

Syftet har varit att ta reda på vad Paulus undervisar om människans kropp eftersom kroppen tycks både ha stor betydelse och vara problematisk i vår kultur.

⁹⁷ Best 1998, s 560.

⁹⁸ Men versarna innehåller även en soteriologisk tanke. Best undrar vad Paulus skulle ha tyckt om tanken som framkommer i Efesierbrevet, att äktenskapet har en soteriologisk bas, då han utgår ifrån att det inte är äktpaulinskt.

⁹⁹ Best 1998, s 560. Samtidigt menar de att bilden kanske inte är så konstig därför att äktenskapet är något av en allmän erfarenhet, och just därför passar den som metafor. Samt att det är en väldigt vanligt bild överhuvudtaget i GT.

¹⁰⁰ Stoeckhardt 1952, s 247.

Kroppar syns överallt. Och dessa kroppar som syns överallt värderas olika av alla. Därför undrade jag vad Paulus hade att säga om människans kropp? Han säger till korintierna att kroppen är ett tempel åt den helige Ande. Hade han en annan mening än vad vår kultur tycks tala om i vårt dagliga möte med den? Kan vi bruka kroppen hur som helst? Vad är dess mening? Undersökningens begränsning gör på samma sätt svaret begränsat. Men i de texter jag undersökt finner jag ett mysterium.

Paulus låter korintierna få veta igen, han tycks ha sagt det förut, att människans kropp är ett tempel åt den helige Ande, *σῶμα* får alltså en unik position. Den är ett tempel åt den helige Ande (1 Kor 6:19). Och antingen har korintierna fått sin slogan från filosofer (alt från gnostiskt håll) eller från Paulus själv, att allt är tillåtet för dem, men Paulus förklarar för korintierna, att inget får behärska dem (1 Kor 6:12). Ty deras kropp som tempel skall bevaras rent, den tillhör Herren och skall uppväckas av Gud (1 Kor 6:13-14). Kroppen kan alltså inte brukas till förening med en sköka, ty människan som gör så är en kropp (kött) med henne (1 Kor 6:16). Och denna enhet är reserverad för Herren (1 Kor 6:17; Ef 5:30) och för maken/makan (1 Kor 7:4; Ef 5:31; Gen 2:24 LXX). Ty människans kropp är ett tempel åt den helige Ande, hennes kropp är köpt för ett pris, och hon skall alltså ära Gud, som friköpt henne, med denna kropp (1 Kor 6:19-20).

Paulus brukar verbet *ἐξουσιάζω* (i passiv form), när han undervisar korintierna om att de inte kan använda sin kropp till otukt eller låta sig behärskas av någonting och han använder senare samma verb (i aktiv betydelse) när han vill förklara och slå fast sin åsikt att maken/makan har makten över den andres kropp. På detta sätt förstärker han helt enkelt sin ståndpunkt, i det han förbjuder och bjuder med samma verb två olika företeelser.

Bakgrunden till Paulus argumentation finns i Gen 2:24 (LXX), som menar att i den sexuella relationen (och detta oberoende av om någon förenar sig med en sköka eller sin make/maka) blir de två till ett kött (det är tydligen något som Gud bestämt). I detta citat antyds Guds skapelseordning och vilja och får alltså överordnad betydelse. Då enheten uppstår oberoende av vem människan förenar sig med, så är det avgörande med vem hon förenar sig.

Hela tiden kan man se båda dessa sidor i Paulus argumentation: å ena sidan tillhör människan Gud, Guds värld (eller domän) och en förening med honom är möjlig genom Anden som genom ett mysterium. Å andra sidan låter han äktenskapet få bära denna symboliska ram, för att både åskådliggöra mysteriet och verkligheten.

Enheten kan också uppstå med en sköka (1 Kor 6:16). Man kan också ha gemenskap med demoner (1 Kor 10:20-21) och därför frågar Paulus vad Guds tempel kan ha för gemenskap med avgudarna (2 Kor 6:16), som är demoner (1 Kor 10:20).

Paulus vill skydda dem, då han vet att enheten även uppstår med skökan, och detta förstör kroppen som är ett tempel åt den helige Ande.

Människans kropp är inte hennes egen utan tillhör Kristus, maken/makan men även henne själv, och hon har gjorts ansvarig inför Gud. Detta ger oss en tydlig fingervisning om att det överordnade är Guds vilja nedlagd i hans skapelse och i dess ordning.

I det paulinska brevet till Efesus återkommer Gen 2:24 (LXX), och han kallar detta för ett stort mysterium, att man och kvinna i äktenskapet skall bli till ett kött och att Kristus och församlingen är ett.

Paulus undervisning har här två motiv. I skapelsen där Gud bestämde människan till manlig(t) och kvinnlig(t) och instiftade äktenskapet så var detta ett uttryck för hans vilja och ordning (därför skall en man ... ett kött) men samtidigt en symbol för vad som skulle komma, enheten mellan Kristus och kyrkan (den troende).

Överordnande är alltså talet om enheten mellan Kristus och den troende (1 Kor 6:12-20); mellan Kristus och församlingen, mellan man och kvinna (Ef 5:28-33), som uttrycks i Gen 2:24 (LXX). Paulus har hela tiden Gen 2:24 i tankarna när han möter dessa olika situationer. Denna skapelsetanke som uttrycker dels enheten mellan mannen och hustrun och dels pekar hän mot enheten mellan Kristus och kyrkan får ligga som en bas, som överordnad situationerna och styra Paulus i hans argumentering till korintierna och efeserna.¹⁰¹ Denna överordnade syn används alltså på olika sätt beroende på vilken situation Paulus står inför. Hela denna överordnade syn angående enheten mellan Kristus och de troende, mellan man och hustru, mellan den troende och Gud tar sin utgångspunkt i Guds vilja och skapelse och ordning vilket styr Paulus i hans argumentering till de olika mottagarna.

Vidare framställs att denna enhet kan missbrukas och smutsas ned. Ty enheten uppstår även med skökan och man kan ha gemenskap med demoner. Också den blygsel som inte fanns mellan man och kvinna i Gen 2:25, men som implicit antyds i texten talar om att någonting hände i deras ätande av frukten. I deras brytande av Guds vilja och i deras misstro och avund mot honom, Gen 3:7.

¹⁰¹ Jmf hur de i NT hela tiden anknyter till skriften och låter dessa ligga som bakgrund och överordnad situationen. Ex Matt 9:10-13, 19:3-10; Mark 10:2-9; 2 Kor 6:14-18; Jak 3:10-11 1 Pet 1:15-16. Författarna till Talmud arbetade på samma sätt. Nya frågor krävde nya svar, men svaret sökte de alltid i Torah (som här betyder inte bara de fem Moseböckerna utan hela det judiska lag- och lärosystemet). Det fanns alltid en bakgrund till de svar, till de bjudande eller förbjudande svar som uttalades, och dessa hämtades ur skriften och den muntliga lagen. Jmf Steinsaltz 1996, s 17-22.

Men enheten i sig bär också på implikationer och möjligheter, där ord som, tillhöra, trofasthet och slutas till – är uttryck för Guds vilja, vilket inte är fallet med skökan.

I mötet med Paulus ger han uttryck för en otrolig mening med människans kropp. Han har en oerhört hög tanke om den. Slutsatsen blir att den dualism man kan se i vår kultur, där kroppen förnekas och föraktas eller upphöjs och dyrkas rimmar illa med Paulus mening.

Dessa problem tycks ha funnits i Korint och Paulus bemöter dem genom att hävda att människans kropp är bestämd till enhet med Kristus och skall alltså bevaras ren. Den tillhör maken/maken och kan inte brukas hur som helst, eftersom de står i ett beroendeförhållande till varandra, och har ett gemensamt ansvar för varandra och deras enhet, inför Gud. Men kroppen skall också en dag väckas upp, kroppen är inte bara ett fängelse som upplöses i döden och så befriar själen. Människan är en totalitet och skall som en totalitet uppstå, även hennes kropp (fast som förvandlad, 1 Kor 15:51-54).

6.2. Reservationer och uppslag

Jag har använt ordet *σῶμα* om både kroppen och personen (jaget alt självet). Och har helt uteslutet de tunga teologiska diskussionerna om *σῶμα Χριστοῦ* då jag inte haft plats och då det inte varit mitt primära mål att diskutera denna fråga. Jag har därför inte heller lagt vikt vid begreppet ”Kristi kropp” även om detta har citerats i Ef 5:30, att vi är lemmar av hans (Kristi) kropp.

Det skulle vara intressant att vidare undersöka denna fråga och gå lite djupare och undersöka flera av NT:s författare. Eftersom jag tror att exegetens vanliga intresse ligger på Kristus och församlingen skulle jag önska att man ägnade mysteriet med de äkta makarna ett förnyat intresse i dessa tider då så många äktenskap brister. Men jag är medveten om att de inte kan skiljas åt och är beroende av varandra.

Samt att undersöka de ev etiska implikationer dessa resultat skulle kunna visa på.

Men också på mysteriet med tillhörigheten, att tillhöra någon, i dessa tider av rotlöshet, främlingskap och stora rädsla.

Index över förkortningar

Använda i noter, samt i käll- och litteraturförteckningen när artikel eller bokserie avses.

DPL	Dictionary of Paul and His Letters
BAGD	A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature
BDF	A Greek Grammar of the New Testament and Other Early Christian Literature
CC	Concordia Commentary
CCCS	Concordia Commentary Classical Series
EDNT	Exegetical Dictionary of the New Testament
GNT	The Greek New Testament
ICCHSONT	The International Critical Commentary on the Holy Scriptures of the Old and New Testament
LXX	Septuaginta
NICOT	The New International Commentary of the Old Testament
ODCC	The Oxford Dictionary of the Christian Church
OTL	Old Testament Library
SFB	Svenska Folkbibeln
TDNT	Theological Dictionary of the New Testament
TNT	Tolkning av Nya Testamentet

Käll- och litteraturförteckning

Textutgåvor och översättningar

Aland, Kurt Mfl (ed)

1998 *The Greek New Testament*. Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart⁴

Ralph, A. (ed)

1979 *Septuaginta*. Stuttgart

1999 *Svenska Folkbibeln*. Svenska Folkbibeln, Stockholm

Referenslitteratur

Blass, F. och Debrunner, A.

1962 *A Greek Grammar of the New Testament and Other Early Christian Literature*. The University of Chicago Press, Chicago

Blomqvist, Jerker och Jastrup, Poul Ole

1998 *Grekisk/græsk grammatik*. Akademisk forlag, Denmark.

Bauer, Walter

1979 *A Greek-English Lexicon of the New Testament and Other Early Christian Literature*. The University of Chicago Press, Chicago

Bornkamm, G.

1971 "μυστήριον", i Friedrich, Gerhard och Kittel, Gerhard (ed), *TDNT* IV, s 802-828

Cross, F. L. och Livingstone, E. A. (ed)

1997 *The Oxford Dictionary of the Christian Church*. Oxford University Press, Oxford

Heikel, Ivar och Fridrichsen, Anton

1934 *Grekisk-svensk ordbok till Nya Testamentet*. Liber Läromedel, Lund

Lübcke, Poul (red)

1995 *Filosofilexikonet*. Forum, Stockholm

O'Brien, P.T.

1993 "Mystery", i Hawthorne, Gerald F., Mfl (ed), *DPL*, s 621-623

Schweizer, E.

1971 "σῶμα", i Friedrich, Gerhard och Kittel, Gerhard (ed), *TDNT* VII, s 1045-1094

1994 "σῶμα", i Balz, Horst och Schneider, Gerhard (ed), *EDNT* III, s 321-325

Övrig litteratur

Beskow, Per och Hellström, Jan-Arvid och Nilsson, Nils-Henrik

1996 *Den kristna kyrkan. Från apostlarna till renässansen*. Natur och Kultur, Stockholm

Best, Ernest

1998 *Ephesians*. ICCHSONT, T & T Clark, Edinburgh

Bultmann, Rudolf

1968 *Jesus och avmytologiseringen*. Glerups, Lund

1988 *Theology of the New Testament. Volume One*. SCM Press Ltd, London

Carcopino, Jérôme

1984 *Dagligt liv i antikens Rom*. Prisma, Stockholm

Dowley, Tim (ed)

1995 *Introduction to The History of Christianity*. Fortress Press, Minneapolis

Fee, Gordon D.

1991 *The First Epistle to the Corinthians*. William B. Eerdmans Publishing Company, Michigan

Hamilton, Victor P.

1990 *The Book of Genesis. Chapters 1-17*. NICOT, William B. Eerdmans Publishing Company, Michigan

Harrisville, Roy A. och Sundberg, Walter

1995 *The Bible in Modern Culture. Theology and Historical-Critical Method from Spinoza to Käsemann*. William B. Eerdmans Publishing Company, Michigan

Hengel, Martin

1986 *The Cross of the Son of God*, SCM Press Ltd, London

1991 *The Pre-Christian Paul*, SCM Press Ltd, London; Trinity Press International, Philadelphia

Hengel, Martin och Schwemer, Anna Maria

1997 *Paul Between Damascus and Antioch*, SCM Press Ltd, London

Imberg, Rune

1999 *Tillsammans – Gud till ära och människor till tjänst*, BV-förlag, Örkelljunga; Församlingsförlaget, Göteborg

Jewett, Robert

1971 *Paul's Anthropological Terms. A study of Their Use in Conflict Settings*. Netherlands

Johnson, Bo

1992 *Ursprunget*. Verbum, Stockholm

Kierkegaard, Sören

1996 *Begreppet ångest*. Nimrod, Reboda

Lockwood, Gregory J.

2000 *1 Corinthians*. CC, Concordia Publishing House, St. Louis

Lövestam, Evald

1950 *Äktenskapet i Nya Testamentet*. CWK Gleerup, Lund

Malm, Magnus

1999 *Fotsår i glastrappan*. Artos, Skellefteå

Marc-Wogau, Konrad

1996 *Filosofin genom tiderna. Antiken Medeltiden Renässansen*. Thales, Stockholm

Odeberg, Hugo

1974 *Korintierbrevet*. TNT VII, Verbum, Stockholm

Ovidius

1977 *Konsten att älska*. Forum, Stockholm

Rad, Gerhard von

1972 *Genesis*. OTL, The Westminster Press, Philadelphia

Res Publica

1998 *New Age/Gnostisk renässans*. Östlings Bokförlag, Symposions teoretiska och litterära tidskrift 2/98.

Robinson, James M. (ed)

1990 *The Nag Hammadi Library*. Harper, San Francisco

Sjestov, Lev

1994 *Kierkegaard och den existentiella filosofin*. Nimrod, Reboda

Steinsaltz, Adin

1996 *Talmud. En introduktion*. Nya Doxa, Nora

Stoeckhardt, George

1952 *Ephesians*. CCCS, Concordia Publishing House, St. Louis

Stählin, Wilhelm

1994 *Mysteriet. En bok om Guds hemligheter*. Verbum, Stockholm

Thielicke, Helmut

1967 *Sexualetik*. Gummessons, Falköping

Wingren, Gustaf

1997 *Människa och kristen*. Artos, Skellefteå